

Lp. Liisa-Ly Pakosta
justiits- ja digiminister
Justiits- ja Digiministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 Tallinn

Teie 22.12.2025 nr 8-1/10256-1
Meie 16.01.2026.a. nr 69

Seisukoha esitamine autoriõiguse seaduse muutmise seaduse (isiklikud õigused) eelnõu kohta

Lugupeetud minister Liisa-Ly Pakosta,

Käesolevaga edastab MTÜ Eesti Esitajate Liit (edaspidi EEL) Justiits- ja Digiministeeriumile omapoolsed seisukohad autoriõiguse seaduse muutmise seaduse (isiklikud õigused) eelnõu osas. Arvestades, et EEL on teose esitajaid esindav kollektiivse esindamise organisatsioon, esitame käesolevaga oma seisukohad ja ettepanekud eelnõu osas ulatuses, milles eelnõu käsitleb teose esitaja õiguste muutmist.

1. Eelnõu seletuskirja keskne ja läbiv probleemipüstitus puudutab autori isiklike ja varaliste õiguste kattuvust, eelkõige teose muutmise, lisade tegemise, täiendamise ja töötlemise õiguste omavahelist ebaselget piiri.

Seda probleemi on seletuskirjas põhjalikult analüüsitud, tuues välja konkreetseid sektoripõhiseid näiteid (IT, audiovisuaal, arhitektuur, ülikoolid, avalik sektor), viiteid praktikas tekkinud vaidlustele ja lepingulistele raskustele, lisatud on rahvusvahelist ja võrdlevat õigusteaduslikku analüüsi. Kõik need probleemikirjeldused on seotud autoritega, mitte esitajatega.

2. Erinevalt autorite õigustest ei kirjeldata seletuskirjas ühtegi konkreetset praktilist probleemi, mis tuleneks kehtivast esitaja isiklike õiguste kataloogist, ei tooda näiteid vaidlustest, ebaselgest praktikast ega lepingulistest takistustest, mis põhjendaksid AutÕS § 66 muutmise vajadust.
3. Seletuskirja põhjal ei saa asuda seisukohale, et esitaja isiklikud õigused takistaksid esituste kasutamist, töötlemist või vabakasutust ning kehtiv regulatsioon oleks tekitanud õigusselgusetust või halduskoormust. **EEL on muudatuste osas pigem seisukohal, et puudub sisuline probleem, mille lahendamisele AutÕS § 66 muutmine kaasa aitaks.** AutÕS § 66 muutmine näib olevat normitehniline, kuid mitte sisuliselt põhjendatud samm. EEL kahtleb, kas selline lähenemine vastab hea õigusloome põhimõttele, mille kohaselt iga õiguste riive või ümberkujundamine peab põhinema tuvastatud probleemil, vajaduse analüüsil ja proportsionaalsel eesmärgil.
4. Seletuskirjas on välja toodud, et esitaja õiguste muutmise eesmärgiks on: „ühtlustada autori ja esitaja isiklikud õigused.“ See tähendab, et esitaja isiklike õiguste kataloogi

muudetakse autori isiklike õiguste muudatustest lähtudes, mitte esitaja isiklike õiguste iseseisva analüüsi tulemusena. Selline lähenemine jätab mulje, et esitaja õigusi muudetakse pelgalt seetõttu, et autorite õigusi juba muudetakse, mitte seetõttu, et see oleks eraldi vajalik. Juhul, kui seletuskirja koostajad on seisukohal, et esitaja isiklike õiguste kataloogi muutmine on mingitel põhjustel vajalik, oleks pidanud vastavad asjaolud seletuskirjas välja tooma. Hetkel seda tehtud ei ole.

5. Autori isiklike õiguste muutmise ettepanekute puhul on seletuskirjas välja toodud, milline õiguste kattuvus kaob, milline lepinguline ja praktiline olukord paraneb. Esitaja õiguste puhul ei tooda seletuskirjas välja, milline õiguselgusetus muudatuste tagajärjel kaob, ei ole selgitatud, kuidas muudatus lihtsustab esituste kasutamist, vähendab vaidlusi või parandab lepingulisi suhteid. EEL on seisukohal, et seletuskirjas puudub seos esitaja õiguste muutmise ja eelnõu üldeesmärgi (õiguselguse suurendamise) vahel.
6. EEL jääb seisukohale, et esitaja isiklike õiguste kataloogi muutmise vajadus ei ole eelnõus ega seletuskirjas piisavalt ega veenvalt põhjendatud ning jääb mulje, et muudatus tehakse üksnes autorite regulatsiooni muutmise „kõrvalsaadusena“, mitte esitajaid puudutava reaalse probleemi lahendamiseks.
7. Täiendavalt soovime välja tuua, et seletuskirjas lk 19 on välja toodud, et „Tehing võib olla ühe- või mitmepoolne, kohalduvad TsÜS §§ 67 jj.“ Tsiviilseadustiku üldosa seaduses sellist paragrahvide vahemikku ei ole – TsÜS § 67 sisaldab üksnes lõikeid 1 ja 2 ning sellele ei järgne sama teemat reguleerivat paragrahvide jada, millele viide „jj“ võiks viidata. On teada, et tehisintellekti poolt loodud tekstides (nt ChatGPT) kasutatakse selliseid viiteid, aga antud juhul vajaks viide täpsustamist. Teeme ettepaneku parandada seletuskirja vastav koht nii, et viide oleks korrektne ja vastaks tegelikult kohaldatavatele sätetele (nt TsÜS § 67 lg 1 ja 2 või muu asjakohane norm).
8. Seletuskirjas on viidatud Riigikohtu 13.12.2006 lahendile RKTKo 3-2-1-124-06 punktile 16, milles muuhulgas käsitletakse esituse kasutamiseks antava nõusoleku vormi. Soovime juhtida tähelepanu, et nimetatud lahendi p 16 tugineb AutÕS § 68 lg 1 redaktsioonile, mis kehtis kuni 28.10.2004. Alates 29.10.2004 kehtivas AutÕS § 68 lg 1 sõnastuses on seadusandja selgesõnaliselt sätestanud esitaja eelneva kirjaliku nõusoleku nõude ning eemaldanud viite lepingule. Seletuskirjas esitatud viide Riigikohtu lahendile võib seetõttu tekitada ebaselgust esituse kasutamiseks antava nõusoleku vorminõude osas. Peame vajalikuks täpsustuse lisamist, et vältida eksitava mulje tekkimist.
9. Seletuskirjas on märgitud, et rahvusvahelise miinimumstandardi kohaselt peab nii autoritel kui ka esitajatel olema õigus vaidlustada au ja väärikust või mainet kahjustavaid muudatusi teoses või esituses. Juhime tähelepanu, et esitajate isiklike õiguste rahvusvaheline miinimumstandard (WIPO esitus- ja fonogrammilepingu art 5 lg 1) keskendub eelkõige esitaja maine kaitsele. Seetõttu ei pruugi esitaja õiguste piiritlemine üksnes „au ja väärikuse“ kahjustamisega olla piisav ning võib kitsendada rahvusvahelisest õigusest tulenevat kaitseala. **Palume kaaluda esitaja isiklike õiguste sõnastuse täpsustamist viisil, mis hõlmaks selgesõnaliselt ka esitaja maine kaitse.**
10. Seletuskirjas on toodud võrdluslik analüüs teiste riikide õigusega, mis esitaja isiklike õiguste osas piirdub Saksamaa, Prantsusmaa ja Põhjamaade näidetega ning ei too välja ühtegi praktilist probleemi ega puudujääki Eesti kehtivas AutÕS § 66-s. Sellest

tulenevalt on EEL seisukohal, et esitaja isiklike õiguste kataloogi muutmise sisuline vajadus on jäänud seletuskirjas põhjendamata.

11. Seletuskirjas kasutatud väide, et „tunnistatakse kehtetuks AutÕS § 66 p 3“ ning et „muudatuse järgselt oleks esitaja õigus puutumatusle sõnastatud samamoodi kui AutÕS § 66 p 4“, on eksitav. Tegemist ei ole üksnes sõnastusliku ega normitehnilise täpsustusega, vaid esitaja isiklike õiguste sisulise kitsendamisega, mille tulemusel kaob esitaja üldine õigus vaidlustada esituse muutmist sõltumata au, väärikuse või maine kahjustamisest. Palume seletuskirjas see muudatuse tegelik sisu selgesõnaliselt ja üheselt lahti kirjutada ning korrigeerida viited, mis jätavad mulje pelgalt redaktsioonilisest muudatusest.
12. Eelnõuga täiendatakse AutÕS § 11 lõigetega 5 ja 6, millega luuakse autorite puhul selgesõnaline regulatsioon isiklike õiguste teostamiseks nõusoleku andmise, selle tagasivõetavuse ning kolmandatele isikutele kehtivuse osas. Samas ei ole eelnõu koostajad ette näinud analoogset regulatsiooni esitajate isiklike õiguste osas, kuigi esitajatel tekivad samuti isiklikud õigused ning neid võidakse kasutada sarnasel viisil. Õigusseisuse ja parema praktika tagamise huvides teeme ettepaneku kaaluda vastavate sätete lisamist ka esitajate õigusi reguleerivasse AutÕS § 65, et oleks üheselt selge, kas ja millises ulatuses saab esitaja anda nõusoleku oma isiklike õiguste teostamiseks ning kellele selline nõusolek laieneb.
13. Seletuskirjas viidatud võrdluslikud näited Prantsusmaa, Saksamaa ja Põhjamaade õigusest näitavad ühiselt, et esitaja isiklike õiguste kaitse ei piirdu üksnes au ja väärikuse kahjustamise vältimisega kitsas tähenduses. Prantsusmaa kohtupraktika kohaselt hõlmab puutumatus õigus lisaks teose või esituse füüsilisele muutmatusle ka selle „vaimu“ säilimise, st kaitse selle eest, et loomingulist tervikut ei kasutataks viisil või kontekstis, mis moonutab selle algset mõtet. Saksamaa õiguses on esitajal õigus keelata oma esituse moonutamine või muu kahjustamine, mis tõenäoliselt ohustab tema mainet või staatust esitajana, rõhutades seeläbi esituse terviklikkuse ning esitaja professionaalse ja loomingulise positsiooni kaitset. Põhjamaade puhul on esitajate isiklikud õigused suures osas paralleelsed autorite omadega, hõlmates õiguse olla tunnustatud esitajana ning õiguse vaidlustada esituse selline kasutamine või muutmine, mis kahjustab esitaja loomingulist panust. Nimetatud võrdlus toetab seisukohta, et esitaja isiklike õiguste kaitse ei peaks piirduma üksnes esitaja au ja väärikuse kaitsega. Vajalik on ka esituse tervikliku säilimise ning esitaja loomingulise mõtte ja tähendusliku terviku hoidmise.
14. EEL peab vajalikuks juhtida tähelepanu, et kavandatavad muudatused autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste isiklike õiguste regulatsioonis toimuvad ajal, mil rahvusvahelised tehisintellekti arendajad taotlevad üha ulatuslikumat juurdepääsu autoriõigusega kaitstud teostele ja esitustele. Sellises kontekstis tekitab muret, et eelnõus valitud lahendused kalduvad pigem soodustama suurte rahvusvaheliste tehnoloogiaettevõtete huve, samal ajal kui kohalike loojate ja esitajate õiguste kaitse kitseneb.

Eelkõige on problemaatiline esitaja isiklike õiguste kaitse sisuline piiramine § 66 muudatuste kaudu, mille tulemusel seotakse esituse puutumatus kaitse üksnes au ja väärikuse kahjustamisega. Varasem regulatsioon võimaldas esitajatel vaidlustada ka selliseid esituse muutmise või kasutamise viise, mis ei pruukinud otseselt riivata esitaja au või väärikust, kuid kahjustasid esituse terviklikkust, algset mõtet või loomingulist konteksti. Kavandatav kitsendus vähendab oluliselt esitaja võimalusi

seista oma loomingulise panuse eest olukordades, mis on eriti tüüpilised massilise andmekasutuse ja tehisintellekti treenimise kontekstis.

Selline lähenemine tähendab sisuliselt, et teatud kasutusviisid, mis olid seni piiratud isiklike õiguste kaudu, muutuvad lubatavaks üksnes seetõttu, et neid on keeruline kvalifitseerida au või väärikuse riivena. Praktikas avab see tee esituste ja teoste ulatuslikumale kasutamisele viisil, mis teenib eelkõige globaalseid andmemahukaid ärimudeleid, kuid ei arvesta piisavalt kohalike loojate huvide ega kultuurilise kontekstiga.

EEL leiab, et sellisel suunal võivad olla pikaajalised negatiivsed tagajärjed eesti-keelse kultuuri kestlikkusele. Eesti keeleruumi piiratud ulatuse tõttu on eriti oluline tagada, et kohalik looming oleks kaitstud ka isiklike õiguste kaudu ning et loojatel säiliks tegelik kontroll oma loomingulise panuse kasutamise üle. Vastupidisel juhul võib väheneda loominguga tegelevate isikute hulk ning kohalike loomeinimeste poolt loodud kultuuriline sisu võib asendada järjest enam tehisintellekti poolt genereeritud materjaliga.

EEL on seisukohal, et selline suund ei ole kooskõlas Eesti senise kultuuripoliitilise lähenemisega ega kohaliku loomingu jätkusuutlikkuse tagamise eesmärgiga. Samuti jääb arusaamatuks, miks Justiits- ja Digiministeerium on valinud kultuuriliselt nii kaugeleulatuvate mõjudega lahenduse, ilma et oleks selge, kas see järgib kehtivat kultuuripoliitikat ning omab Kultuuriministeeriumi toetust. EEL peab vajalikuks, et autoriõiguse regulatsiooni kujundamisel lähtutaks senisest enam loojate ja esitajate huvidest ning eelkõige Eesti kultuuri kestlikkuse kaitsmise vajadusest.

15. Juhul, kui Justiits- ja Digiministeerium leiab, et eeltoodud seisukohti ei ole võimalik arvesse võtta ning eelnõuga soovitakse kavandatud kujul edasi liikuda, peab EEL vajalikuks esitada omapoolsed muudatusettepanekud, mille eesmärk on tagada esitaja isiklike õiguste piisav kaitse ning õiguselgus, mis on võrreldav autorite osas kavandatava regulatsiooniga. Alljärgnevad ettepanekud lähtuvad vajadusest säilitada esituse terviklikkus, kaitsta esitaja loomingulist panust ning vältida esitaja isiklike õiguste põhjendamatu kitsendamist.

16. **Ettepanek § 65 muutmiseks** (täiendav regulatsioon isiklike õiguste teostamise nõusoleku kohta)

Muuta AutÕS § 65 ja sõnastada järgnevalt:

„§ 65. Teose esitaja õigused

(1) Teose esitajal tekivad teose esituse (interpretatsiooni) suhtes isiklikud ja varalised õigused.

(2) Esitaja võib selgesõnalise kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis tahteavaldusega anda teisele isikule nõusoleku oma isiklike õiguste teostamiseks piiratud ulatuses. Nõusolekut ei saa tagasi võtta, kui tahteavaldusest ei tulene teisiti.

(3) Kui esitaja on varaliste õiguste omajale või litsentsisaajale andnud nõusoleku oma isiklike õiguste teostamiseks, võib nõusolekule tugineda iga isik, kellele varaliste õiguste omaja või litsentsisaaja on andnud õiguse esitust kasutada, kui esitaja tahteavaldusest ei tulene teisiti.“

17. **Ettepanek § 66 muutmiseks**

Muuta AutÕS § 66 ja sõnastada järgnevalt:

„§ 66. Teose esitaja isiklikud õigused

Teose esitajal on õigus:

- 1) esineda üldsuse ees teose esitajana (õigus esituse autorsusele);
 - 2) otsustada, millisel viisil peab olema tähistatud esitajanimi esituse kasutamisel (õigus esitajanimele);
 - 3) vaidlustada esituse mis tahes muudatusi, moonutusi ja teisi ebatäpsusi ning esituse kasutamist viisil, mis kahjustab esituse terviklikkust või esitaja au, väärikust või mainet (õigus esituse puutumatusele).“
18. EEL leiab, et eeltoodud muudatusettepanekud võimaldavad saavutada eelnõu eesmärgi õigusselguse suurendamisel, kahjustamata seejuures esitaja isiklike õiguste kaitse sisu ega Eesti kultuuri kestlikkust. Kui eelnõuga soovitakse edasi liikuda, peab EEL vältimatuks, et esitaja huvid oleksid autoriõiguse seaduse tekstis selgesõnaliselt ja tasakaalustatult kajastatud.
19. Täiendav kommentaar, mis ei puuduta eelnõu sisu: Eelnõu seletuskirjas on viidatud avalikus teenistuses loodud teostele. Kuigi käesolev eelnõu ei näe ette AutÕS § 32 muutmist, peab EEL vajalikuks juhtida tähelepanu § 32 lõike 6 sõnastusele. Erinevalt sama paragrahvi teistest lõigetest ei ole selles sättes autorit õigussubjektina nimetatud ning varaliste õiguste üleminekut kirjeldatakse teosekeskse sõnastuse kaudu. See võib jätta eksliku mulje, et avalikus teenistuses loodud teose puhul ei teki varalised õigused autoril, vaid on algselt seotud teosega. Autoriõiguse isikukeskset loogikat ning § 32 ülejäänud sätete ülesehitust arvestades oleks põhjendatud lõike 6 sõnastuse täpsustamine viisil, mis selgesõnaliselt seoks varaliste õiguste ülemineku teose autoriga. Leiame, et AutÕS-i muutmise käigus oleks asjakohane see normitehniline ebatäpsus kõrvaldada ning suurendada õigusselgust ka avalikus teenistuses loodud teoste regulatsioonis.
- EEL teeb ettepaneku sõnastada AutÕS § 32 lõige 6 järgmiselt:
- „(6) Avalikus teenistuses loodud teose autori varalised õigused lähevad üle riigile, kui lepingus ei ole ette nähtud teisiti. Neid õigusi teostab see riigiasutus, kelle ülesandel, tellimisel või juhendamisel teos loodi.“

Lugupidamisega,

/allkirjastatud digitaalselt/

Urmas Ambur
tegevdirektor